

Egerszalók, Öreg-hegy (Betyárbújó) kaptárkő természeti emlék kezelési terve

Megalapozó dokumentáció

1. Általános adatok

1.1. A tervezési terület azonosító adatai

Közigazgatási elhelyezkedése, kiterjedése/nagysága:

Megye: Heves

Település: Egerszalók

Egerszalók 0102/1 helyrajzi számú ingatlanból 268,376 m², azaz 0,027 ha a

745774,875	281230,375
745752,688	281212,313
745743,875	281205,438
745741,625	281204,344
745737,750	281209,281
745770,813	281234,594

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0102/2 helyrajzi számú ingatlanból 355,940 m², azaz 0,036 ha a

745783,125	281212,531
745782,250	281213,125
745775,188	281215,906
745766,063	281214,594
745763,688	281213,781
745760,000	281211,375
745752,313	281206,656
745746,813	281204,094
745743,188	281202,313
745741,625	281204,344
745743,875	281205,438
745752,688	281212,313
745774,875	281230,375
745788,813	281215,844

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0102/4 helyrajzi számú ingatlanból 239,724 m², azaz 0,024 ha a

745780,125	281210,750
745750,250	281193,281
745745,063	281199,906
745748,125	281201,375
745753,750	281204,031
745761,625	281208,813
745765,000	281211,063
745766,750	281211,656

745774,813	281212,813
------------	------------

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0108 helyrajzi számú ingatlanból 123,844 m², azaz 0,012 ha a

745783,125	281212,531
745780,125	281210,750
745774,813	281212,813
745766,750	281211,656
745765,000	281211,063
745761,625	281208,813
745753,750	281204,031
745748,125	281201,375
745745,063	281199,906
745743,188	281202,313
745746,813	281204,094
745752,313	281206,656
745760,000	281211,375
745763,688	281213,781
745766,063	281214,594
745775,188	281215,906
745782,250	281213,125

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **helyi jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék**

Védett terület neve: **Szalóki pásztorkunyhó és kaptárkövek, Egerszalók, Öreg-hegy (Betyárbújó) kaptárkő természeti emlék**

Törzskönyvi száma: **9/32/TT/82**

Védetté nyilvánító jogszabály: **196./1978. (XII. 5.) VB. határozat**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkő fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkö környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Egerszalók	0102/1 *	0,2165	erdő	magán	magántulajdonos
	0102/2 *	0,6553	erdő	magán	magántulajdonos
	0102/4 ⁽¹⁾ *	1,6602	erdő	magán	magántulajdonos
	0108 ⁽²⁾ *	0,0580	Saját használatú út	Egerszalók Község Önkormányzata	Egerszalók Község Önkormányzata

(1) - Vezetékjog – ÉMÁSZ Hálózati Kft.

(2) - Vezetékjog – ÉMÁSZ Hálózati Kft.

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

Helyi jelentőségű védett területté nyilvánító rendelet:

Védetté nyilvánító jogszabály: 196./1978. (XII. 5.) VB. határozat egyes objektumok védetté nyilvánításáról. A határozat 4. pontjában szerepelnek az „Eger - Egerszalók - Demjén kaptárkövek”.

Településrendezési terv:

Egerszalók Község Településszerkezeti Tervéről és Leírásáról szóló 26/2012. (IV. 25.) Önkormányzati határozata, valamint Szabályozási Tervéről és Helyi Építési Szabályzatáról szóló 2/2003. (III. 15.) sz. önkormányzati rendelete szerint a tervezési területen a 0102/1-2 hrsz-ú területek általános mezőgazdasági terület (Má) övezetébe, a 0108 hrsz-ú terület közlekedési és közműterület övezetébe, a 0102/4 hrsz-ú terület erdőterület (E) övezetbe tartozik. A Helyi Építési Szabályzat egyes övezetekre vonatkozó előírásai:

„9.§

Közlekedési és közműterület

(1) A közlekedési területen a közlekedést szolgáló létesítmények és a közművek helyezhetők el. Az utak mentén a fásítás, gyepesítés kötelező!

(2) A közlekedési és közműterületeket a terv jelöli. Az utak szabályozási szélessége a kialakult állapot szerinti, amely a terv szerinti helyen módosítandó. ...

(6) A külterületi utak – az állami útszakaszok kivételével – községi utak.

(7) Az állami közutak külterületi szakasza mentén 50-50 méteres védősáv alakítandó ki, melyben a létesítés útügyi, hatósági és egyéb – az adott esetben szükséges – hatósági engedély alapján lehetséges. ...

(10) Az utak és közművek létesítésénél a közcélú távközlő eszközök elhelyezését meg kell oldani.

(11) A közterületen építményt elhelyezni az OTÉK 39. § szerint lehet. A beépítési mód szabadon álló. Egyéb építési előírás a csatlakozó (szomszédos) építési területével azonos.

11.§ Erdőterület /"E" jelű terület

- (1) Az erdő helyét a terv jelöli.
- (2) Az új erdő létesítéséig az eredeti művelési ág szerint kell használni a területet.
- (3) A beépítésre szánt területen tervezett erdő létesítése, fenntartása a tulajdonos feladata. Az erdő létesítése terv alapján történhet.
- (4) A meglévő erdők megtartása kötelező.
- (5) Hektáros vagy nagyobb erdőterületen 3 %-os beépítettséggel az erdő rendeltetésének megfelelő építmény létesíthető. (OTÉK 28. § pld. erdészház, vadász les, vadászház, raktár stb.)
- (6) Az előző pont előírása nem vonatkozik a gyógyfürdői kúttól mért 500 m-en belüli erdő területre. Ott gyógyfürdő, szálloda, strand és az apartman házak épületei elhelyezhetőek.
- (7) A gyógyfürdői telekkel határos jelenleg nem erdőművelésű terület erdősítése ajánlott.

12.§ Mezőgazdasági terület (Má, Mk jelű terület)

- (1) A mezőgazdasági területet a terv jelöli.
- (2) A mezőgazdasági terület művelési ágai: szántó, legelő, rét, gyeperdő, szőlő, gyümölcsös, kert.
- (3) Az Má jelű általános mezőgazdasági övezetben, aho a szántóföldi művelés jellemző
  - a) a kialakítható legkisebb telek területe 5000 m²,
  - b) épület elhelyezésére igénybe vehető legkisebb telek területe 100000 m², szélessége 50 m,
  - c) megengedett legnagyobb beépítettség 0,3 %,
  - d) megengedett legnagyobb építménymagasság 4,5 m. ...
- (5) A mezőgazdasági területen csak a művelési ágnak megfelelő építmény helyezhető el. A mezőgazdasági telepekhez – út, víz- és villanyközmű létesítése kötelező. Ezek költsége az építetöt terhelik.
- (6) Mezőgazdasági földrészleten építeni, az OTÉK 29.§-a szerint 1 ha feletti területre 20 méter előkert elhagyása mellett lehet. Nádas, gyeperdő és szántó művelési ágba tartozó területekre a beépítési százalék mértéke 1,5 %, a többi művelési ágba tartozó területekre 3 %, de a létesítendő épület alapterülete max. a 600 m²-t nem haladhatja meg. Az építmény magassága pedig max. 7,5 méter.
- (7) A termőföldet használó – választása szerint – köteles a termőföldet a művelési ágnak megfelelő termeléssel hasznosítani vagy a termelés folytatása nélkül a talajvédelmi előírásokat betartani. (1994. évi LV. tv. 36. §)
- (8) A termőföld más célú hasznosítását kérelemre az illetékes Körzeti Földhivatal engedélyezi. A terven jelölt művelésiág változtatás ajánlott. A művelési ág megváltoztatásához a természetvédelmi hatóság (Bükki Nemzeti park Igazgatósága) engedélye is szükséges. /166/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet./
- (9) Mezőgazdasági területek csapadékvíz elvezetése a mindenkori földtulajdonos kötelessége. Szabályait lásd: 14.§ (8) bekezdés l, m, n pontokban.”

Erdőterv:

A kaptárkö nem érint erdőtervezési körzetet. A tervezési terület átfedésben van észak felé az Egri erdőtervezési körzet Egerszalók 11 erdőtag A/10/ erdőrészlet területével. Az erdőrészletben az erdő elsődleges rendeltetése talajvédelmi, kismértékben tűzveszélyes faállományok jellemzik a terület. A következő tervezés éve 2017.

2. A tervezési terület állapotának leírása

2.1. Környezeti elemek

A tervezési terület Egerszalók belterületén, a Demjén felé vezető műúttól (Ady Endre út) keletre emelkedő Öreg-hegyen található.

A Bükkalja nyugati részén megtalálható, a Mátra–Bükk közötti dombvidéket felépítő badeni-szarmata korú savanyú piroklasztikumokat a *Felnémeti Riolittufa Formációba* vonták össze. A korábbi térképeken elkülönített középső és felső riolittufa sok esetben el sem határolható egymástól, az itteni középső riolittufa nem felel meg a Tari Dácittufa definíciójának. Ezen a területen a kárpáti-bádeni határon jelentkező dácittufa hiányzik. Az eddig megvizsgált, korábban alsó riolittufának tartott horzsaköves, biotitos riolittufa-előfordulások öslénytanilag igazolt szarmata üledékes környezetbe települnek. (További kutatási eredmények ismeretében a Harsányi Riolittufa Formációval esetleg összevonható.)

Változatos felépítésű, nagyjából üledékekkel váltakozó, áthalmazott riolittufa (tufahomok, kavicsos tufahomok, tufás agyag), de található hullott és összesült (ignimbit) riolittufa területek is. Ez utóbbiak változó mértékben zeolitosodtak. Sirok környékén andezittufa és andezitagglomerátum is található benne.

A formáció kora-bádenitől a szarmata végéig terjed. A Bükk peremén sok esetben közvetlenül az alaphegységre települ, a medence belsejében bádeni és szarmata üledékekkel fogazódik össze. (Pelikán P. 2002)

A kaptárkövek geomorfológiai megjelenését elsősorban a kitettség és az időjárási viszonyok határozzák meg. A kaptárköveket alkotó tufakőzet mállekony, könnyen faragható, nem fagyálló, a szélsőséges időjárási viszonyoknak kevésbé ellenálló.

A tufafelszíneken általában barnaföldek alakultak ki, de – a fülkés sziklát is figyelembe véve – jelentős a kopárok részaránya. A sziklát fedő kevésbé vastag, törmelékes talajokat a ranker és váztalajok közé sorolhatjuk. Az utóbbi 70-80 évben a talajosodási folyamatok felerősödtek.

A sziklák faragásának időszakában a talajtakaró valószínűleg kisebb kiterjedésű és vékonyabb lehetett. Erre a szomolyai Vén-hegy kaptárkőnél végzett régészeti kutatások világítanak rá, hiszen a néhol 0,8-1,0 m vastag talaj takarásából több fülke is előkerült, valamint a sziklák lábánál csatornákat, tálalakú mélyedéseket tártak fel.

2.2. Élettelen természeti értékek

Az Öreg-hegyen található egy „boglya alakú” sziklába vájt kőkunyhó (bújó). Az egy fülkés kőkunyhó alapterülete 2 x 2 m.

2.3. Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum)* *Északi-középhegység (Matricum)* flóravidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (*Eupannonicum*).

A kőkunyhó környezetében erősen terjeszkedik a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*). Erősen záródott cserjés vegetáció övezi a kaptárkövet. A kipreparálódott szikla környezetében kisebb erodált gyepeket találunk (sok egyéves és zavarástűrő elemmel), míg az akácligetek felé szegélyben egy kisebb erdőssztyepp cserjés is fennmaradt, a társulás karakterfajaival (parlagi rózsza (*Rosa gallica*) és csepleszmegegy (*Cerasus fruticosa*). Védett növény- és állatfajok előfordulásáról a területen nincs tudomásunk.

2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagyábászéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecsekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kósárkánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknel még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkében hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laktak a méhek." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba,

vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

2.5. Oktatás, kutatás

A Bükkalja vulkanitjainak első részletes leírását Schréter Zoltán (1913, 1943, 1952.) adja. Bükk-vidéket érintő földtani szintetizáló monográfiájában Balogh Kálmán (1964) a kainozóos vulkanoklasztitokat vázlatosan, főként Schréterre támaszkodva ismerteti. Pantó Gábor (1961, 1962, 1965) összefoglaló munkáiban csak érintőlegesen foglalkozik a területtel. A Kárpát-Pannon régió neogén vulkanitjainak újrajvizsgálata is kiterjed a területre (Póka Teréz et al., 1998, Zelenka Tibor et al. 1997). Pentelényi László (1996, 2002, 2005) adja a tervezési terület közetének legrészletesebb leírását. Legfrissebb vulkanológiai kutatások Harangi Szabolcs és Lukács Réka nevéhez fűződnek (2009).

A szomolyai Kaptár-völgy fülkéire hívta fel először a figyelmet Kubinyi Ferenc geológus 1865-ben. A kaptárkövek első alapos kutatója Bartalos Gyula tudós pap, aki az „emlékkövek”-ről 1885-ben és 1891-ben két tanulmányt jelentetett meg, lerakva ezzel a kaptárkö-kutatás alapjait. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Kolacskovszky Lajos az 1930-as években foglalkozott a kaptárkövekkel. A kőfülkék topográfiai feldolgozását Saád Andor miskolci orvos kezdte meg, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során 36 db 14–15. századi kerámiatöredéket találtak. Eredményeik a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében (1972.) jelentek meg. Mihály Péter az 1970-es évektől az ország összes kaptárkö-lelőhelyét egységes módszerrel felmérte, és topográfiai eredményei a megyei múzeumi közlönyökben jelentek meg. 1979-ben rendszerezte az itt található 117 kaptárfülkét. A legújabb időkben Baráz Csaba (2000, 2002, 2007) szintetizáló műveiben igyekeznek megfejteni a fülkés sziklák titkait.

Egerszalók községben az Öreg-hegyen kezdték meg annak idején a szőlőtelepítést. Ez az időszak a település történetének kezdetére tehető: a falu első okleveles említése „*terra Zolouk*” névalakban 1248-ban történt. Minden bizonnyal a tatárjárás idejében már megemlített szőlőműveléssel hozható kapcsolatba az Öreg-hegyen látható „boglya alakú” sziklába vájt kőkunyhó (bújó). Az öreg-hegyi riolittufa-sziklába faragott helyiséget *Bakó Ferenc* az uradalmi és közösségi rendeltetésű gazdasági építmények szép példájának tartja. A 2 x 2 méter alapterületű „barlangépítményről” a *Kőházak és barlanglakások Észak-Hevesben* című tanulmányában (Az Egri Múzeum Évkönyve, 1970-1971) fényképfelvételt is közöl. A képfelirat utal a kőbe vájt csőszkunyhó bejáratától balra kifaragott ülőpadkáról és a felette látható kaptárfülkéről is. Mihály Péter *A heves megyei kaptárkövek topográfiája* című munkájában (Mihály P. 1976) kaptárkö-lelőhelynek tekintette, megemlítve, hogy sem a sziklahelyiség, sem pedig a kaptárfülke kifaragásának idejét nem ismerjük: a helyi lakosok szerint azok a török hódoltság idején készültek.

Az élővilág értékeinek feltárása szempontjából a terület a 90-es évek közepéig „fehér foltnak” volt tekinthető. A térség botanikai és zoológiai kutatásai a Bükk hegységre koncentráálódtak. A terület botanikai értékeinek szisztematikus feldolgozása 1995-ben indult meg, kezdetben az értékes erdőössztyep maradványok tekintetében. A botanikai adatok egy része bekerült a Bükk hegység flóráját feldolgozó munkába (Vojtkó András, szerk.), másrészt

Pifkó Dániel és Barina Zoltán florisztikai cikkébe. A Bükki Nemzeti Parkra vonatkozó zoológiai monográfiában (Mahunka S. /szerk./) nem találunk adatokat a területről.

A TÉKA program keretében 2011-ben jelent meg Baráz Csaba, Kiss Gábor és Holló Sándor által írt összefoglaló ismertető füzet a hazánk fülkés szikláiról Szakrális köemlékeink – Kaptárkövek Magyarországon címen.

Mihály Péter és Baráz Csaba kaptárkő topográfiai kódrendszere alapján a lelőhely a H.3.a. jelölést kapta. A kódjelzések a magyarországi kaptárkő-lelőhelyek azonosítását segítik. A nagybetű a megye kezdőbetűjét, az arab szám a települést, a kisbetű a kaptárkő-lelőhelyet településen belül (a római szám a sziklát, az arab szám a fülkét) jelöli.

2.6. Gazdálkodási jellemzők

A kaptárköveket magába foglaló területen jelenleg erdőgazdálkodás folyik.

2.7. Veszélyeztető tényezők

Az időjárási elemek a szabad, mállékony kőzetfelszínek lepusztítását a morfológia kitettségnek megfelelően a völgyek délre néző oldalain képesek a legintenzívebben elvégezni. A kialakításukon túl azonban e külső erők a kaptárkövek lassú megsemmisítésében is jelentős szerepet játszanak. A környezetszennyeződés felerősödése miatt a tufa kőzetfajták mállása az utóbbi 30-40 évben jelentősen felgyorsult, ami a kaptárkövek megőrzésének nem kedvez. Természeti folyamatok következtében a sziklafelszín aprózódása és mállása a fülke állapotára is hatást gyakorol.

További veszélyeztető tényezőként kell figyelembe venni, hogy a fent leírt folyamatok hatására kialakult kopárok kedveznek az invazív növények terjedésének, melyek közül elsősorban az akác megjelenése okozza a legnagyobb károkat. Az időjárási elemek mellett az akác és egyéb fásszárú növényzet gyökérzetének feszítő ereje pusztítja leginkább a sziklát. Az akác visszaszorítása, és a kaptárkő fásszárú növényzettől való mentesítése a legfontosabb kezelési feladat.

3. Természetvédelmi (kezelési) célkitűzések meghatározása

3.1. Természeti, táji, kultúrtörténeti értékek

A kaptárkövek megóvása, valamint környezetük természeti állapotának fenntartása, javítása.

3.2. Tervezési területhez kapcsolódó tevékenységek

A kaptárkövek és környezetük helyszíni kutatási lehetőségének biztosítása.

A kaptárkövek és környezetük örökségvédelmi célú bemutatási lehetőségének biztosítása.

4. A részletes kezelési terv

4.1. Természetvédelmi stratégiák

A kaptárkövek fennmaradását, környezetük megóvását és az egyéb természetvédelmi célkitűzések elérését elősegítő tevékenységek támogatása.

A kaptárkövek és környezetük károsítását, megsemmisítését eredményező tevékenységek tiltása.

A területhasználat szabályozása a kaptárkövek károsodásának megakadályozása érdekében.

A területen folytatott gazdálkodási és egyéb emberi tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel, a terület rendeltetésével.

A terület kutatásának, látogatásának, bemutatásának szabályozása, e tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel.

4.2. Részletes kezelési előírások

4.2.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

A területen a felszín átalakítása, vagy az azzal járó bármilyen tevékenység kizárólag a meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében, a működési területével érintett, a természetvédelmi kezelésért felelős nemzeti park igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) munkatársának felügyelete mellett végezhető.

A területen követ fejteni tilos.

A kaptárköveket vésni, faragni, festeni, a fülkék alakját, méretét megváltoztatni tilos.

A kaptárköveken tárgyakat, eszközöket, műszereket csak a meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal történt egyeztetést követően lehet ideiglenesen vagy véglegesen elhelyezni. Az igazgatóság az egyeztetés nélkül vagy nem az egyeztetés eredményének megfelelően elhelyezett tárgyakat, eszközöket, műszereket eltávolíthatja.

A kaptárkövekre és a fülkébe növényeket telepíteni tilos.

A kaptárköveken és közvetlen környezetükben megtelepülő, a sziklák állapotát – például a gyökérszövet repesztő hatása miatt – veszélyeztető fás és lágyszárú növényzetet, fa- és cserjefajonokat a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal egyeztetve el kell távolítani. A növényzet eltávolítását az állagmegóvás érdekében sürgősen elvégzendő munkálatok kivételével a vegetációs időszakon kívül kell elvégezni.

A fülkékben felhalmozódó talajt és növényi maradványokat rendszeresen el kell távolítani.

4.2.1.2. Élő természeti értékek

A területen megtalálható őshonos növényzet, védett és fokozottan védett botanikai és zoológiai értékek felmérése, kataszterezése.

4.2.1.3. Kutatás, vizsgálatok

A területen folytatható kutatási tevékenység célja a fülkék eredetének, rendeltetésének, kultúrtörténeti szerepének feltárása, a befoglaló kőzetek és felszínformák, mint a fülkéket befoglaló földtani-felszínalaktani képződmények megismerése, valamint a természetvédelmi kezelést elősegítő ismeretek bővítése lehet.

Kizárólag az igazgatósággal előzetesen egyeztetett kutatási terv alapján engedélyezhető az előző bekezdésnek megfelelő kutatás.

A kutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a terület rendeltetésével, a kutatás és annak módszere nem veszélyezteti, károsítja a kaptárköveket. A kutatás publikált vagy adattárban elhelyezett eredményeit a kutatást végzőnek az igazgatóság számára elérhetővé kell tennie.

4.2.1.4. Terület- és földhasználat

A területen építmény elhelyezése kizárólag az örökségvédelmi célú bemutatás és a kaptárkövek állagmegóvása érdekében engedélyezhető abban az esetben, ha az építmény a kaptárkö és környezete tájképi egységét károsan nem befolyásolja, állapotát nem veszélyezteti.

A területen külszíni és mélyszinti bányaművelés nem folytatható.

A területen vadgazdálkodási létesítmény nem helyezhető el és nem üzemeltethető.

4.2.1.5. Látogatás

Tilos a területen technikai- és extrém sport tevékenységet folytatni.

A kaptárkövekre tilos felmászni. Kivételt képez ez alól az engedélyezett kutatás vagy a természetvédelmi kezelés céljából történő jelenlét.

4.2.1.6. Természetvédelmi infrastruktúra

A terület határán, a fő megközelítési útvonalak mentén hatósági tájékoztató táblát kell kihelyezni, szükség szerinti mennyiségben. A táblák fenntartásáról gondoskodni kell.

Amennyiben a területen az örökségvédelmi célú bemutatást szolgáló természetvédelmi infrastruktúra kiépítését nem az igazgatóság végzi, a bemutató útvonal nyomvonalát, a természetvédelmi infrastruktúra elemeit és azok elhelyezését, arculatát, valamint a tájékoztató táblák tartalmát (különös tekintettel a helyszínen betartandó látogatási szabályokra) előzetesen egyeztetni kell az igazgatósággal.

4.2.2. Művelési ághoz, vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

4.2.2.1. Erdők kezelése

A kaptárköveket közvetlenül érintően közelítés, fadóntás, készletezés nem végezhető.

4.3. Térképek

4.3.1. Kaptárkövek védőterülete topográfiai és kataszteri alapon (M 1:2000)

4.3.2. Kaptárkövek védőterülete topográfiai és kataszteri alapon (M 1:5000)

4.4. Fényképek

Mellékelve 3 db fénykép.

5. Bibliográfia

Alföldi László – Balogh Kálmán – Radócz Gyula – Rónai András (1975): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. M-34-XXXIII. Miskolc. Magyar Állami Földtani Intézet kiadása

Balogh Kálmán (1964): A Bükk hegység földtani képződményei. A Magyar Állami Földtani Intézet Évkönyve 48. 2.

- Balogh Kálmán – Rónai András** (1965): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. L-34-III. Eger. Magyar Állami Földtani Intézet kiadása
- Baráz Csaba** (1997): Bartalos Gyula (1839-1923) régészeti-történeti kutatásai – Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve XXXIII. 177-249
- Baráz Csaba** (1998): Szakrális táj. Kultúrtájkarakterológia a kaptárkövek ürügyén – Műemlékvédelem 1998. 6. sz., 316-322.
- Baráz Csaba** (1999/a): Kaptárkövek a Bükkalján – Sziklaméhészettől a magyar ősvallásig. - Debrecen
- Baráz Csaba** (1999/b): A bükkaljai kaptárkövek II. – A kaptárkövek kultúrtörténete – Földrajz Tanítása 1999. 1-2. sz., 10-18-
- Baráz Csaba** (2000): Kaptárkövek. Szakrális köemlékek a Bükkalján – Eger, 2000
- Baráz Csaba** (2002): Kaptárkövek a Bükkalján. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 365-379.
- Baráz Csaba – Ilonczai Zoltán – Schmotzer András** (2007): Kaptárkövek völgye – Bábakalács füzetek - 7., BNPI, Eger
- Baráz Csaba – Kiss Gábor – Holló Sándor** (2011): Szakrális köemlékeink – Kaptárkövek Magyarországon, VM KTHÁ, Budapest
- Baráz Csaba – Mihály Péter** (1995-1996): A Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kaptárkö topográfia újabb eredményei és a fülkék rendeltetésének vizsgálata – Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve XXXI-XXXII.
- Bartalos Gyula** (1885): Eger vidékének történetírás előtti emlékei – In Adatok az Egri Egyházmegye történelméhez. I. Szerk. Kandra Kabos, Eger, 322-362.
- Bartalos Gyula** (1891): Egervidéki „kaptárkövek” és barlangok – Archeológiai Értesítő XI., 136-141.
- Klein Gáspár** (1939): Borsod vármegye és népességének története – In Vármegyei Szociográfiák V. Borsod vármegye, Budapest
- Kolacsovsky Lajos** (1934): A Bükk kaptárkövei – Turisták Lapja 46., 219-223.
- Kubinyi Ferenc** (1865): A szomolyai kaptár-völgy – Budapesti Szemle III., 1865. 10. szám, 452.
- Lukács Réka** (2009): A Bükkalja miocén szilíciumgazdag piroklasztitjainak petrogenézise: következtetések a magmatározó folyamatokra – doktori értekezés
- Mihály Péter** (1976): A Heves megyei kaptárkövek topográfiája – Egri Múzeum Évkönyve XIV., 245-292.
- Mihály Péter** (1978-1979): A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kaptárkövek topográfiája – Herman Ottó Múzeum Évkönyve XVII-XVIII., 33-86.
- Pelikán Pál** (2002): A Bükk-vidék földrajza. - Földtani felépítés, rétegtani áttekintés. – Fejlődéstörténet I. Szerkezetfejlődés. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 23-70.
- Pelikán Pál szerk.** (2005): A Bükk hegység földtana. Magyarázó a Bükk hegység földtani térképéhez (1:50000) – Magyarország tájegységi térképsorozata, MÁFI, Bp.
- Pentélnyi László** (1996): Bükkalja savanyú intermedier vulkanizmus. In: Neogén vulkanitok a Kárpátok-Pannon régióban – Kézirat, MÁFI
- Pentélnyi László** (2002): A Bükk-vidék földrajza. – A Bükkalja I. Földtani vázlata. In Baráz Cs. (szerk.): A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 23-70.
- Pentélnyi László** (2005): A bükkaljai miocén piroklasztikum összlet. In Pelikán Pál (szerk.): A Bükk hegység földtana. Magyarázó a Bükk hegység földtani térképéhez, MÁFI, 210-225.

- Póka Teréz – Zelenka Tibor – Szakács Alexandru – Seghedi Ioan – Nagy Géza – Simonits András** (1998.): Petrology and geochemistry of the Miocen acidic explosive vulkanism of the Bükk Foreland; Pannonian Basin, Hungary – *Acta Geologica Hungarica* 41/4, 437-466.
- Saad Andor** (1963): A kaptárkövekről – *Egri Múzeum Évkönyve* I., 81-88.
- Saad Andor** (1966): Megoldott rejtély – *Természettudományi Közlöny* 1996. 9. szám
- Saad Andor** (1972): Adatok a kaptárkövek eredetének, korának és rendeltetésének meghatározásához – *Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XI., 105-121.
- Saad Andor – Korek József** (1965): Denkmäler der Frühmittelalterlichen Imkrei am Fuss des Bükkgebirges. Die Fragen der Felsen mit Bienennischen – *Acta Archeologica Hungarica* XVII. 369-394.
- Schréter Zoltán** (1943): A Bükk hegység geológiája. Beszámoló a m. kir. Földtani Intézet vitaüléseinek munkálatairól. A m. kir. Földtani Intézet 1943. évi jelentésének függeléke 5. 7. 378–411.
- Schréter Zoltán** (1952): Földtani vizsgálatok a Bükk hegység déli részén. A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése a 1944. évről 45-48.
- Soó Rezső** (1937): A Mátrahegység és környékének flórája. *Magyar Flóraművek* I. - Debrecen
- Zelenka Tibor et al.** (1997): Miocen acidic explosive vulkanism in the Bükk Foreland, Hungary: Identifying eruptive sequences and searching for source locations
- Vojtkó András** (2001): A Bükk hegység flórája. - Sorbus 2001, Eger: 1-340.